Utbildningsutskottets betänkande

1982/83: 16

om tjänstekonstruktionen m. m. för studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan (prop. 1982/83: 69)

Propositionen

Regeringen har i proposition 1982/83: 69 (utbildningsdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att upphäva beslutet om en ny typ av statligt reglerade tjänster för syo-funktionen i grundskolan och gymnasieskolan samt för uppföljande syo,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen har anförts om utgångspunkter för fortsatta överväganden om tjänstekonstruktionen för syo.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av proposition 1982/83: 69

1982/83: 145 av Kerstin Göthberg m. fl. (c, fp) vari yrkas att riksdagen med avslag på proposition 1982/83: 69 som sin mening ger regeringen till känna att reformarbetet beträffande utformningen av tjänst för studie- och yrkesorientering m. m. bör fortgå i enlighet med riksdagens beslut år 1981.

1982/83: 174 av Per Unckel m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1982/83: 69,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en undervisningsdel alltid bör ingå i syo-tjänsten och att tjänster med enbart syo inte inrättas.

1982/83: 175 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen med ändring i proposition 1982/83: 69 beslutar

a) att – med ändring av beslutet år 1981 – den nya organisationen i fråga om tjänster för studie- och yrkesorientering m. m. skall börja tillämpas den 1 juli 1984,

b) att hos regeringen hemställa om åtgärder för utformning av ny utbildning för syo-konsulenter, innefattande ämneslärarutbildning, till 160 poäng,

c) att hos regeringen hemställa om åtgärder för att erbjuda ämneslärarutbildning för redan anställda syokonsulenter som saknar sådan kompetens,

d) att hos regeringen hemställa att vid utformningen av den under b) nämnda utbildningen bör beaktas behovet av ett förstärkt samband mellan skola och arbetsliv,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att riksdagens beslut om riktlinjer för tjänster för studie- och yrkesorientering m. m. i övrigt skall ligga till grund för det fortsatta arbetet med hithörande frågor,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att riksdagen ej anser att syo-konsulenterna bör engageras i kommunal ungdomsuppföljning eller annan rent kommunal verksamhet i den mån sådan verksamhet faller utanför skolans område.

Motion väckt under allmänna motionstiden vid riksmötet 1982/83

1982/83: 960 av Rune Rydén (m) och Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att utbildningen på syo-linjen skall omfatta syo i kombination med ett av ämnena samhällskunskap, engelska och matematik.

Utskottet

Riksdagen beslutade år 1981 om tjänstekonstruktion för studie- och yrkesorientering (syo) i grundskolan och gymnasieskolan samt för uppföljande syo (prop. 1981/82: 15, UbU 1981/82: 6, rskr 1981/82: 115). Beslutet innebär att för syo-funktionen i grundskolan och gymnasieskolan samt för uppföljande syo skulle inrättas statligt reglerade tjänster och att undervisning i ämne skulle införas som en reguljär del av syo-tjänsten. Riktlinje för anordnandet av tjänster borde vara att större delen av tjänsten utgörs av syo-uppgifter. Den nya organisationen i fråga om tjänster skulle börja tillämpas den 1 juli 1983.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) fick i januari 1982 den dåvarande regeringens uppdrag att lägga fram förslag till en ny utbildning för syo-funktionärer i skolväsendet. Utbildningen skulle enligt uppdraget omfatta högst 120 poäng och innefatta syo, ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning samt ha syo som huvudinnehåll.

UHÄ redovisade uppdraget i en skrivelse till regeringen i september 1982. Ämbetet fann att det enda ämne som inom ramen av 120 poäng kan kombineras med syo är samhällskunskap. UHÄ förordade emellertid att syo även skulle kunna kombineras med ämnena matematik, engelska, historia, religionskunskap och kemi. I dessa fall bör enligt UHÄ utbildningen omfatta 150 poäng. Vidare föreslog UHÄ ett alternativ med vidareutbildning om 60 poäng för redan yrkesverksamma lärare.

I nu föreliggande proposition anför föredragande statsrådet att hon inte anser det försvarbart att i nuvarande ekonomiska läge ge utbildningen den längd som UHÄ föreslår när det gäller kombination av syo och andra ämnen än samhällskunskap. Förutsättningarna att förverkliga den beslutade ordningen har således enligt statsrådet på denna väsentliga punkt ändrats. Föredragande statsrådet pekar vidare på förändringar som kan förutses i vad avser underlaget för lärartjänster i såväl grundskolan som gymnasieskolan. Tillgången på behöriga lärare inom särskilt den samhälls-

vetenskapliga sektorn väntas vara god framöver. Mot denna bakgrund förordas i propositionen att den av riksdagen beslutade ordningen med nya tjänster för syo eller syo i kombination med undervisning upphävs. Förslaget medför att nuvarande syo-konsulent- och yrkesvalslärartjänster bör behållas tills vidare.

Ytterligare beredning av ärendet avses äga rum inom regeringskansliet med sikte på att ett nytt förslag skall föreläggas riksdagen senast i 1985 års budgetproposition.

I propositionen redovisas utgångspunkter för de fortsatta övervägandena om tjänstekonstruktionen för syo. Riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad som anförs härom.

I motionerna 1982/83: 145, 1982/83: 174 (yrkande 1) och 1982/83: 175 (yrkandena 2 och 3) avvisas regeringens förslag. Det beslut om statligt reglerade tjänster för syo-verksamheten som riksdagen fattade år 1981 bör enligt motionärerna ligga fast. Även riktlinjerna i övrigt bör enligt motionerna 1982/83: 145 och 1982/83: 175 (yrkande 2) fortfara att gälla. Enligt motion 1982/83: 175 bör emellertid tidpunkten för ikraftträdandet av riksdagens beslut uppskjutas till den 1 juli 1984 (yrkande 1 a). Vad gäller innehållet i syo-tjänsterna förordas i motion 1982/83: 174 att en undervisningsdel alltid bör ingå (yrkande 2).

Utbildningsfrågor i vad avser syo tas upp i motionerna 1982/83: 175 och 1982/83: 960. I den förra begärs åtgärder för utformning av en utbildning om 160 poäng som innefattar ämneslärarutbildning. Vidare bör ämneslärarutbildning erbjudas redan anställda syo-konsulenter som saknar ämneslärarkompetens. När det gäller den i motionen föreslagna utbildningen om 160 poäng bör man enligt motionärerna beakta behovet av ett förstärkt samband mellan skola och arbetsliv (yrkandena 1 b–d). I motion 1982/83: 960 skisseras en utbildning upp till förslagsvis 140 poäng innefattande syo i kombination med ett av ämnena samhällskunskap, engelska och matematik.

Utskottet vill för egen del anföra följande.

Utskottet har i det föregående redovisat vad som i propositionen anförs om UHÄ:s förslag till ny utbildning för syo-funktionärer i skolväsendet. Enligt utskottets mening ger förslaget anledning till att ompröva tidpunkten för ikraftträdandet av riksdagens beslut år 1981 om ny organisation i fråga om tjänster för syo-funktionen i grundskolan och i gymnasieskolan samt för uppföljande syo. Utskottet vill härvid peka på att det inte föreligger något underlag för beräkning av konsekvenserna i kostnadshänseende för budgetåret 1983/84 vid ett genomförande av en reform den 1 juli 1983. Vidare kan utskottet inte klart överblicka kostnaderna för en vidareutbildning i undervisningsämne av nu verksamma syokonsulenter. Mot bakgrund härav bör en fortsatt beredning av frågan äga rum. Beredningen bör ske skyndsamt, så att ett beslut om omfattningen av syo-utbildningen och organisationen i fråga om tjänster för studie- och yrkesorientering samt uppföljande syo kan träda i kraft den 1 juli 1984.

Med anledning av regeringens fortsatta beredning av ärendet vill utskottet anföra följande.

Ett huvudsyfte med en ny tjänstekonstruktion för syo är att motverka den ofrivilliga deltidstjänstgöring som många syo-konsulenter nu tvingas till. I likhet med föredragande statsrådet finner utskottet detta angeläget.

En väg att motverka den ofrivilliga deltidstjänstgöringen kan enligt utskottet vara att kombinera syo-tjänstgöring med undervisning. Denna uppfattning låg också till grund för beslutet år 1981 att undervisning i ämne i fortsättningen skall ingå som en del av syo-tjänster. I sitt uppdrag den 21 januari 1982 till UHÄ att lägga fram förslag till ny utbildning för syo-funktionärer i skolväsendet angav den dåvarande regeringen bl. a. att utbildningen fick omfatta högst 120 poäng och att den skulle innefatta studie- och yrkesorientering, ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning. Vidare skulle ämnesutbildningen möjliggöra undervisning i grundskola eller gymnasieskola. Av vad som har redovisats i det föregående framgår att UHÄ:s förslag till utbildning endast till viss del ligger inom den ram som den dåvarande regeringen beslutade om. Frågan om syo-funktionärers utbildning kräver, som utskottet ser det, ytterligare analys. Som utgångspunkt bör gälla att syo skall utgöra huvuddelen av utbildningen och att syo skall kunna kombineras med undervisningsämne. Utskottet vill i sammanhanget erinra om vad som i propositionen (s. 5) anförs om underlag för de nya syo-funktionärernas undervisning. Enligt utskottets uppfattning bör i beredningen ytterligare alternativ än de UHÄ föreslagit prövas. I utbildningen bör beaktas behovet av förstärkt anknytning mellan skola och arbetsliv.

Vidare bör behovet av fortbildning närmare analyseras. Utskottet vill inte utesluta att de ekonomiska ramarna kan sätta en gräns för vidareutbildning av nu verksamma behöriga syo-funktionärer.

Utskottet har i det föregående berört den ekonomiska frågan och då påtalat behovet av en analys av de ekonomiska konsekvenserna. En sådan analys bör självfallet både ta sikte på reformen som sådan och ett bedömt behov av fort- eller vidareutbildning. Regeringen bör även redovisa eventuella andra ekonomiska konsekvenser som enligt dess uppfattning kan göra sig gällande på sikt.

Vad gäller organisation av tjänster anser utskottet att regeringen vid den fortsatta beredningen av ärendet bör belysa för- och nackdelar med kommunalt resp. statligt reglerad syo-konsulenttjänst. Det bör därvid enligt utskottets mening vara en strävan att anställningsförhållandena för syo-funktionärer och lärarpersonal i skolan blir så likartade som möjligt.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1982/83: 69 och motionerna 1982/83: 145 i denna del. 1982/83: 174 samt 1982/83: 175 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om tjänster för syo-funktionen i grundskolan och gymnasieskolan samt för uppföljande syo. Riksdagen bör vidare med an-

ledning av motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 175 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d samt 1982/83: 960 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört om utbildning av syo-funktionärer och tidpunkten för ikraftträdande av en ny organisation i fråga om syo-tjänster i grundskolan och gymnasieskolan.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande tjänster för syo-funktionen i grundskolan och gymnasieskolan samt för uppföljande syo med anledning av proposition 1982/83: 69 och motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 174 samt 1982/83: 175 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
2. att riksdagen beträffande utbildning av syo-funktionärer och tidpunkten för ikraftträdandet av en ny organisation i fråga om syo-tjänster i grundskolan och gymnasieskolan med anledning av motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 175 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d samt 1982/83: 960 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Stockholm den 3 mars 1983

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Unckel (m), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Pär Granstedt (c), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Björn Samuelson (vpk), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c), Barbro Nilsson i Örnsköldsvik (s) och Kenth Skårvik (fp).

Reservation

Per Unckel (m), Rune Rydén (m), Pär Granstedt (c), Göran Allmér (m), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c) och Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet har" och på s. 5 slutar "och gymnasieskolan" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det nu aktuella ärendet rymmer dels frågor av principiell karaktär såsom frågan om statligt reglerade tjänster för syo och tjänstekonstruktionen för syo, dels frågor av mera praktisk karaktär såsom frågan om tidpunkten för genomförande av en reform och syo-funktionärernas utbildning. Utskottet behandlar först den principiella delen av ärendet.

Ett huvudsyfte med den av riksdagen år 1981 beslutade tjänstekonstruktionen för syo är att motverka den ofrivilliga deltidstjänstgöring som många syo-konsulenter tvingas till. Utskottet finner det angeläget att syo-tjänsterna kompletteras med undervisningsuppgifter för att full tjänstgöring skall kunna erbjudas syo-funktionärerna och deltidsarbete undvikas. Denna uppfattning låg till grund för riksdagens beslut att undervisning i ämne i fortsättningen skall ingå som en del av syo-tjänster. I och med att undervisning i ämne införs som en reguljär del av syo-tjänsten borde, enligt vad utskottet då förordade, statligt reglerade tjänster inrättas för syo-funktionen i grundskolan och gymnasieskolan. Utskottet finner inte anledning att frångå sitt tidigare ställningstagande såvitt avser statligt reglerade tjänster för syo i grundskolan och gymnasieskolan och dessa tjänsters konstruktion och ansluter sig därmed till den uppfattning som i detta hänseende har framförts i motionerna 1982/83: 145, 1982/83: 174 (yrkande 1) och 1982/83: 175 (yrkande 2). Riksdagen bör därför med bifall till motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 174 yrkande 1 och motion 1982/83: 175 yrkande 2, med anledning av motion 1982/83: 175 yrkande 3 och med avslag på proposition 1982/83: 69 och motion 1982/83: 174 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört om statligt reglerade tjänster för syo i grundskolan och gymnasieskolan och för uppföljande syo samt dessa tjänsters konstruktion.

När det gäller den del av ärendet som avser tidpunkten för reformens genomförande och syo-funktionärernas utbildning, vill utskottet anföra följande.

Med hänvisning till vad som i propositionen har redovisats om UHÄ:s förslag till utbildning anser utskottet att ärendet bör bli föremål för fortsatt beredning såvitt avser utbildning av syo-funktionärer. Detta medför att riksdagens tidigare beslut om ikraftträdande av reformen bör ändras. Utskottet tillstyrker förslaget i motion 1982/83: 175 yrkande 1 a att den nya organisationen i fråga om statligt reglerade tjänster för syo m. m. skall börja tillämpas den 1 juli 1984.

I sitt uppdrag den 21 januari 1982 till UHÄ att lägga fram förslag till ny utbildning för syo-funktionärer i skolväsendet angav den dåvarande regeringen bl. a. att utbildningen fick omfatta högst 120 poäng och att den skulle innefatta studie- och yrkesorientering, ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning. Vidare skulle ämnesutbildningen möjliggöra undervisning i grundskola eller gymnasieskola. Av vad som har redovisats i det föregående framgår att UHÄ:s förslag till utbildningar endast till viss del ligger inom den ram som den dåvarande regeringen beslutade om. Frågan om syo-funktionärernas utbildning kräver därför, som utskottet ser det, en viss ytterligare beredning. Den fortsatta beredningen bör i huvudsak utgå från vad som angavs i uppdraget till UHÄ den 21 januari 1982. Utskottet vill i sammanhanget peka på att det hittills har anordnats syo-utbildning om 60 poäng. Vidare vill utskottet erinra om att UHÄ i sin

skrivelse till regeringen anför att det torde vara värdefullt att konstruera en variant av linjen om 60 poäng. Detta uttalas visserligen mot bakgrund av att det är värdefullt för syo-verksamheten att rekrytera människor med lång yrkeserfarenhet inom skolväsendet. Utskottet vill emellertid med det anförda inte hålla för uteslutet att en reducering av syo-delen till att omfatta mindre än de av UHÄ tidigare föreslagna 90 poängen kan komma i fråga, om det skall vara möjligt att hålla hela kombinationsutbildningen inom de kostnadsramar som står till buds.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 175 yrkande 1 a och med anledning av motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 174 yrkande 1 b, 1 c och 1 d och motion 1982/83: 960 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om tidpunkten för ikraftträdande av en ny organisation i fråga om statligt reglerade tjänster för syo i grundskolan och gymnasieskolan samt om utbildning av syo-funktionärer.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande statligt reglerade tjänster för syo i grundskolan och gymnasieskolan och för uppföljande syo samt dessa tjänsters konstruktion med bifall till motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 174 yrkande 1 och 1982/83: 175 yrkande 2, med anledning av motion 1982/83: 175 yrkande 3 och med avslag på proposition 1982/83: 69 och motion 1982/83: 174 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna att riksdagens beslut från år 1981 skall ligga fast,
2. att riksdagen beträffande tidpunkten för ikraftträdandet av en ny organisation i fråga om statligt reglerade tjänster för syo i grundskolan och gymnasieskolan samt utbildning av syo-funktionärer med bifall till motion 1982/83: 175 yrkande 1 a och med anledning av motionerna 1982/83: 145 i denna del, 1982/83: 175 yrkandena 1 b, 1 c och 1 d och 1982/83: 960 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1983